OKULLARDA PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK UYGULAMALARI

El Kitabı

Ragıp Özyürek

PEGEM AKADEMİ

PEGEM AKADEMİ

Ragıp ÖZYÜREK

OKULLARDA PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK UYGULAMALARI EL KİTABI

ISBN 978-605-364-279-4

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2012, Pegem Akademi
Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Nisan 2012

Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek
Kapak Resmi: Yüksel Hancıoğlu
Kapak Tasarımı: Uğur Sarıer
Baskı: Ayrıntı Matbaası
(Ankara-0312-394 55 90)

Yayıncı Sertifika No: 14749
Matbaa Sertifika No: 13987

YAYINEVİ

adakale sokak 4/1 yenişehir-ankara
tel: +90 312 4306750-51 (pbx)
belgeç: +90 312 4354460
gsm: 0506 3451936 - 0541 9104545 - 0533 2055230
e-ileti: pegem@pegem.net

DAĞITIM

sağlık sokak 17/a yenişehir-ankara
tel: +90 312 4345424
belgeç: +90 312 4313738
gsm: 0506 3451937 - 0541 4345424 - 0533 2055231
e-ileti: siparis@pegem.net

YAZIŞMA

P.K.175 06442 yenişehir-ankara

internet: PEGEM.NET

ÖNSÖZ

Türkiye'deki psikolojik danışman eğitiminde okullardaki PDR uygulamaları ve bu uygulamalarla ilgili dersler önemli bir yere sahiptir. Bu uygulamalar 1990'lı yıllardan başlayarak, günümüze kadar gelişmiştir. Kuşkusuz bu uygulamalar sayesinde, ülkemizdeki okul PDR hizmetlerinin niteliği yükselebilir ve okul psikolojik danışmanlığı alanında yüksek lisans eğitimine bir adım daha yaklaşılabilir. Böylece, daha ileri eğitim alacak olan okul psikolojik danışmanlarını yetiştirmeye başlayabilir ve okullarda sunulan hizmetleri daha nitelikli hale getirebiliriz.

Bu el kitabındaki uygulamalar 1990'lı yılların başından 2009 yılına kadar Çukurova Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'ndaki (Çukurova PDR) geliştirdiğim birikime dayalıdır. Daha sonra Ege Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda (Ege PDR) görev yapmaya başladığım için bu üniversitedeki birikim de bu dersin gelişmesini sağladı. İlk yıllarda çok zayıf şekilde başlattığımız bu uygulamalar, tartışmaların sonucunda daha nitelikli bir hal almaya başlamıştı. Daha sonra bu uygulamalara ilişkin dersin işlenmesiyle ilgili olarak, 7 Eylül 2001 tarihinde Ortadoğu Teknik Üniversitesi tarafından düzenlenen VI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde Çukurova PDR öğretim elemanlarından olan S. Çam, Z. Erkan, M. Atıcı, R. Çeçen ve Y. Ortakale ile birlikte "*Okullarda rehberlik uygulamaları: Çukurova Üniversitesi örneği*." başlığıyla bir bildiri sunmuştuk (Özyürek, Çam, Erkan, Z., Atıcı, Çeçen, ve Ortakale, 2001). Gelinen son noktada ise, kapsamlı gelişimsel modeller içerisinde Amerikan Okul Psikolojik Danışmanlığı Derneği (American School Counseling Association; ASCA) tarafından başarılı biçimde geliştirilen ve halen en son model olan **ASCA Ulusal Modeli** (ASCA, 2003, 2009) önemli ölçüde temel kabul etmek istedim. Yaşadığımız dönemde çağdaşımız olan Amerikalı okul psikolojik danışmanlarının/psikolojik danışman eğitimcilerinin geliştirdikleri bu model, okullardaki PDR hizmetlerinin yönetilmesi, örgütlenmesi ve yürütülmesi açısından en gelişmiş model olarak kabul edilebilir. Kuşkusuz, "Amerikalıların Ulusal modellerinin" Türkiye koşullarına ne ölçüde uygun olduğu ya da ülkemizde halen uygulanmakta olan sınıf rehberlik programının temel alınması gerekliliği tartışılabilir. Kitaptaki uygulamalar yapıldıkça ve önceki yıllardaki uygulama öğrencilerinin rapor örnekleri okundukça daha sağlıklı değerlendirmeler yapılabilir. Gerçekte, ülkemizde yapılan okullardaki PDR uygulamalarında ASCA Ulusal Modelden büyük oranda yararlanılabileceği söylenebilir. Ancak bu "Ulusal" modelin ülkemizdeki okullarda uygulanıp uygulanamayacağı tartışması bir başka kitaba bırakılabilir.

Kitabın oluşması için, Türk akademisyenlerin çaba ve birikimleri ya da Amerikalı okul psikolojik danışmanlarının birikimleri tek başına yeterli değildi. Öğretim elemanları gibi, gerek Çukurova PDR gerekse de Ege PDR öğrencileri de bu kitaba büyük ölçüde katkıda bulundular. Yıllar içerinde, alanyazın taraması sonucunda geliştirmiş olduğumuz uygulamaların bir kısmını öğrenciler ya hiç uygulamadılar ya da bir iki uygulamadan sonra bıraktılar. Ancak uygulamalar ilerledikçe, yeni uygulamaların büyük bir kısmına –sadece zorunluluktan değil – yürekten katkı verdiler. Bunun sayesinde, miras olarak sonraki yılın uygulama öğrencileri bu uygulamaları devam ettirerek, bir rutin oluşturdular. Miras oluşurken, kendi birikimlerini yansıttılar, çok yoruldular, ama yılmadılar ve başarılı oldular.

Uzun bir süredir bu mirası yeni uygulama öğrencilerine aktarmak için rapor örneklerini bir dosya halinde yeni uygulama öğrencilerine vermekteydim. Hacettepe Üniversitesi tarafından 10-12 Aralık 2010 tarihleri arasında düzenlenen III. Ulusal Uygulamalı PDR Kongresi'nde "Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamalarına İlişkin Derslerin İşlenmesi" başlığıyla, 14 haftalık ders programına göre yapılacak uygulamaların sırası bildiri halinde sunuldu (Özyürek, 2010a). Bu bildiriye hazırlanırken, uygulama öğrencilerinin kullanmalarına yönelik ders notları oldukça geliştirilmiş oldu. Aynı kongrede M. Atıcı ve S. Çam "Okullarda Rehberlik Uygulamaları Dersine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi" isminde benzer içerikte bir bildiri daha sundular. Sonraki yıllarda bu konunun lisansüstü tezlere de konu olarak araştırılacağı inancındayım. Özellikle, diğer üniversitelerimizdeki birikimlerden de yararlanarak, okullardaki PDR uygulamalarının daha gelişmiş bir hal almasını diliyorum.

Bu el kitabının ilk hali yukarıda bahsedilen bildiri (Özyürek ve arkadaşları, 2001) hazırlanırken ortaya çıkmıştı. Bildirinin ve dolayısıyla her bir haftada yapılacak uygulamaların daha kolay anlaşılması için önceki yıllardaki başarılı uygulama öğrencilerinin rapor örneklerinden de yararlanılması gerekiyordu. Bu sayede, yeni uygulama öğrencileri yapacakları uygulamaları hızlı ve kolayca anlayabiliyorlardı. Bu düşünceyle, çok sayıdaki öğrencimden rapor örneklerini aldım ve seçerek bazılarını bu kitapta ilgili yerlere yerleştirdim. Rapor örneklerini benimle paylaşan öğrencilerime bu nedenle tekrar teşekkür etmek istiyorum. Uygulama öğrencilerinin önceki yıllardaki uygulama rapor örnekleri incelendikçe, ASCA Ulusal Modelin ülkemizde de uygulanması konusundaki fikirlerimiz daha netleşebilir. Bu vesileyle, öncelikle Çukurova PDR ve sonra da Ege PDR'deki tüm meslektaş ve öğrencilerimize teşekkür etmek istiyorum. Onların birikim ve katkıları olmasaydı, bu el kitabı da olmayacaktı.

Okullarda PDR uygulamalarıyla ilgili dersler yeni açılan PDR programlarında okutulmaya başlandığında, önceleri çalkantılı süreçler yaşanabilir. Dolayısıyla, yapılan uygulamaların rutinleşmesi sürecinde ders sorumluları ilk yıllarda zorluklar yaşayabilirler. Bu nedenle, kısaca da olsa, dersin işlenmesini ilgilendiren tatsız bir konuya vurgu yapmak gerekiyor. Okullardaki PDR uygulamalarına ilişkin dersler, ne yazık ki suistimallere de açık bir derstir. Uygulama öğrencilerinin aday psikolojik danışmanlar olarak profesyonelce sergiledikleri davranışlar, doğal olarak toplumda psikolojik danışmanlara olan güveni daha da artıracaktır. Zaman içerisinde öğrencilerimizin suistimale başvurmadıklarını görülmektedir. Ayrıca, okullardaki uygulamalarda bize destek veren meslektaşlarımız da etik uygulamaların yapılması konusunda oldukça duyarlılık göstermektedirler. Bu nedenlerle, uygulama derslerinde süpervizör olarak görev yaptığım sürede uygulama öğrencilerini denetlemek gibi bir süpervizör rolü üstlenmedim. Öğrencilerin "staj okullarında denetlenmesi" yerine ya da raporlardaki "yardımlaşmaları" aramaktan çok, psikolojik danışma süpervizyonu hakkında alanyazın taraması yapmanın çok daha yararlı olduğunu düşünüyorum.

Bu el kitabının hazırlanmasında, zamanlarını harcayarak düşünce ve geribildirimlerini paylaşan değerli çalışma arkadaşlarım ve meslektaşlarımın önemli katkıları oldu: M. Aladağ, H. Atılgan, F. Bacanlı, Z. Cihangir Çankaya, S. Denizli, F. Cenkseven Önder, S. Erkan, M. Gömleksiz, Z. Hamamcı, S. Nazlı, A. Kaya, F. Korkut – Owen, T. Öğretmen, M. Özesekes, İ. Sanberk. Aslında bu isimlerini sıralamış olduğum akademisyenler, sadece bu kitaba değil, bundan önceki benzeri yayımlarımda da değerli görüş ve önerileri ile katkıda bulunmuşlardı. Şimdi bir kez daha ve içtenlikte kendilerine teşekkür ediyorum. Ayrıca, kitap kapağında ve bölüm başlıklarındaki eserlerini benimle paylaşan sanatçılarımız Y. Hancıoğlu, D. Ercivan Zencirci ve M. Tekin Bender'e de teşekkürlerimi sunuyorum.

Gerek Çukurova PDR ve gerekse de Ege PDR'deki deneyimim bu uygulamaların önemli ölçüde yapılabildiğini, ancak daha çok yol katedilmesi gerektiğini, bu kitabın da bu adımlardan birisi olduğunu göstermiştir. İlerleyen zamanlarda, ülkemizdeki diğer üniversitelerde de yapılan uygulamaların paylaşılması sayesinde, okullardaki PDR uygulamalarının daha da geliştirileceğini düşünüyorum. Zorlukların üstesinden gelmek için uzun süreli bir mücadele, okul psikolojik danışmanlığı alanına gönül veren biz psikolojik danışmanları bekliyor. Başarı dileklerimle …

Son olarak, kitapla ilgili geribildirimlerini paylaşmak isteyen meslektaş ve uygulama öğrencilerimizin görüşlerini öğrenmekten mutluluk duyacağımı belirtmek isterim. Bunun için eposta adresim: ragip.ozyurek@ege.edu.tr

Ragıp Özyürek, Nisan, 2012, İZMİR

İçindekiler

SAYFA

ÖNSÖZ iii

1. BÖLÜM 1

Giriş 2

2. BÖLÜM 7

Ders Programı: Süpervizör ve Uygulama Öğrencileri için Seçenekli Bir Yol Haritası 8

3. BÖLÜM 29

Uygulama Öğrencilerine Yönelik Açıklama ve Öneriler 30

EKLER 127

EK-1 Okullarda Yapılan PDR Uygulamaları Dersleri Hangi Dönemlerde Yer Alabilir ve Amaçları Neler Olabilir? 127

EK-2 Uygulama öğrencilerine sağlanması gereken olanaklarla ilgili öneriler 129

EK-3 Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamaları Dersi DEVAM ÇİZELGESİ 131

KAYNAKÇA 133

1. BÖLÜM

Eser Adı: "My Anatolia" *Sanatçı: Dizar Ercivan Zencirci / 2011*

Giriş

Psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) alanı kuramsal temelleri olduğu kadar, yoğun uygulamaların da yapıldığı bir alandır. Psikolojik danışman olarak çalışmaya başlamadan önce, PDR programlarındaki tüm öğrencilerin bireyle ve grupla psikolojik danışma uygulamalarını yapmaları gereklidir. Mezun psikolojik danışmanların büyük bir kısmı, okullarda rehber öğretmen kadrosunda çalışmakta ve okul psikolojik danışmanlığı görevini yapmaktadır. Okullarda görev alacak olan psikolojik danışmanların aynı zamanda okullarda da uygulamalar yapmaları beklenir. Nitekim, ülkemizdeki PDR programlarının lisans düzeylerindeki eğitimlerinde okul psikolojik danışmanlığı uzmanlık dalıyla ilgili kuramsal ve uygulamalı dersler bulunmaktadır (Doğan, 2001; Korkut-Owen, 2007; Özyürek, 2007). Bu kitap PDR programlarında öğrenim gören ve okullarda PDR uygulamaları yürüten öğrencilere kılavuz olması amacıyla hazırlanmıştır.

İngilizce alanyazında olan ve daha çok Amerikalı psikolojik danışman eğitimcileri tarafından kullanılan bu uygulama dersleriyle ilgili kullanılan çeşitli terimler (bkz., Tablo 1.1) vardır. Bilindiği gibi ABD'ndeki psikolojik danışman eğitimi büyük çoğunlukta lisansüstü düzeyde verilmektedir (bkz., örneğin, Owen, 2007). Ülkemizde ise, lisans düzeyinde eğitim verilmekte ve okullarda yapılan PDR uygulamaları ile ilgili kavramsallaştırma farklılık göstermektedir.

Tablo 1.1 İngilizce alanyazındaki okullarda psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarıyla ilgili kavramların Türkçe karşılıkları, zamanlamaları ve yapıldıkları yerler.

İngilizce alanyazındaki Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamaları dersleriyle ilgili kavramlar	Türkçe karşılıkları	Zamanlaması, yapıldığı yer ve Türkiye'deki örnekleriyle karşılaştırılması
Prepracticum	**Ön uygulama**	Henüz uygulamalara başlanmadan önce, kuramsal dersler işlenirken ön uygulamalar yapılabilir. Örneğin, Türkiye'de de yapıldığı gibi duygu yansıtmaları için provaların yapılması ya da grup rehberliği/yaratıcı drama etkinliklerini sınıfta yapmak gibi.

Counseling Practicum	**Psikolojik Danışma Uygulaması**. (Türkçe'de daha çok bireyle/bireysel psikolojik danışma ya da grupla psikolojik danışma uygulaması ifadeleri kullanılmaktadır.)	Psikolojik danışma ilke ve tekniklerinin öğretildiği derslerden sonra, henüz tüm dersler tamamlanmadan ve genellikle yerleşkedeki psikolojik danışma birimlerinde yapılmaktadır. Türkiye'deki bireyle/bireysel psikolojik danışma uygulamaları dersleriyle benzerlik göstermektedir.
Fieldworks	**Alan çalışması/kurum deneyimi**	Kuramsal dersler devam ederken ya da özellikle dersler tamamen bittikten sonra psikolojik danışmanların çalıştıkları farklı iş yerlerinde gözlem ve görüşmelere dayalı çalışmalar yürütülmektedir. Türkiye'deki de rehberlik araştırma merkezleri, okullar, özel eğitim kurumları, hazırlık dershaneleri, vb. kurumlarda yapılan uygulamalara benzemektedir. Ancak Türkiye'de dersler henüz tamamlanmamıştır.

Intern/Internship	**İntern** ve **İnternlük**. (Bu kavramlar sağlık alanındaki uygulamalara daha uygundur. Ancak Türkçe'ye stajyer/staj olarak da çeviren kişiler olabilir. Türkçe'deki staj sözcüğüne göre ise dersler tamamlanmadan ya da tamamlandıktan sonra bu uygulamalara başlanabilmektedir.)	Kuramsal dersler tamamen bittikten sonra ilgili kurumlarda ve gerçek yaşam koşullarında uygulamalar yapılmaktadır. Örneğin, okul psikolojik danışmanlığı alanında, tüm dersler alındıktan sonra okullarda uygulamaların yapılması gibi. Dolayısıyla, Türkiye'de henüz dersler devam ettiğinden, okullarda yapılan PDR uygulamaları derslerinden farklılık göstermektedir.

Türkiye'deki lisans düzeyindeki psikolojik danışman eğitiminde, okullarda PDR uygulamaları yapılmakta, uygulamalar okullardaki gerçek yaşam koşullarında olmakta ve bu uygulama derslerini alan öğrenciler hala diğer kuramsal ve uygulamalı derslerini almaya devam etmektedirler. Okullardaki uygulamalar, okul psikolojik danışmanlarının becerilerine yönelik uygulamalardır. Bu nedenle ve İngilizce alanyazına göre düşünüldüğünde, okullarda PDR uygulamaları yapan Türkiye'deki öğrencilere intern (ya da stajyer) demek yerine, **uygulama öğrencisi** demek daha doğru olabilir. Kuşkusuz, bütün uygulamaların ortak amacı kuramsal derslerle, gerçek yaşamdaki uygulamaların arasındaki farklılıkları düzeltmek ve geliştirmektedir (Bakınız, Bradley ve Fiorini, 1999; Coker ve Schrader, 2004; Özyürek, 2009; Studer, 2005).

Okullarda PDR Uygulamaları İle İlgili Dersler ve Standart Uygulamalar

PDR lisans programlarında, okul psikolojik danışmanlığı uzmanlık alanına yönelik ya da okullarda PDR uygulamalarıyla ilgili olan kuramsal ve uygulamalı dersler bulunmaktadır. Örneğin, Yükseköğretim Kurulu (YÖK, 2007) tarafından 2007-2008 öğretim yılından başlayarak PDR programlarında uygulanması gereken bir lisans programı belirlenmiştir. Daha öncesinde, 2004 yılında, Türkiye'deki PDR anabilim dalı temsilcilerinin yapmış oldukları bir toplantıda (PDR Anabilim Dalları Toplantısı III, 2004), lisans programında olması gerektiği düşünülen dersler belirlenmiştir. Bu iki programda belirtilen kuramsal derslerden zorunlu olanların isimleri "okullarda PDR" ve "rehberlikte program geliştirme"dir. Seçmeliler

arasında ise, "ilköğretimde PDR" isminde bir ders bulunmaktadır. Ayrıca, "bireyi tanıma teknikleri" gibi yine okul psikolojik danışmanlarını ilgilendiren dersler de vardır. Zorunlu uygulamalı derslerin ise isimleri açıkça okul ile ilişkilendirilmemiştir. Ancak "mesleki rehberlik ve psikolojik danışma uygulamaları" ile "alan çalışması" gibi isimlerle belirtilen derslerin büyük çoğunlukla okullarda yürütülen uygulamalara dayalı olduğu söylenebilir. "Okullarda gözlem" ismindeki bir ders ise 2. sınıf düzeyindedir ve gözlem ve görüşmelere dayalı bir derstir.

Lisans programlarında yapılan okullarda PDR uygulamaları, Yükseköğretim Kurulu (YÖK, 2007) tarafından belirlenen ders programındaki iki derse (Mesleki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulaması [6. *Yarıyıl*] ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Alan Çalışması [8. *Yarıyıl*]) uygun bir içeriğe sahiptir. Aşağıda bu iki derse ilişkin olarak dönemlik ders programları belirtilmiştir. Diğer yandan, uygulama öğrencilerinin daha nitelikli uygulamalar yapması amacıyla bu derslerin isimleri ve dönemleri değiştirilebilir. Bu gerekçeyle, yazar tarafından okullarda PDR uygulamalarıyla ilgili dersler için önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler EK-1'de sunulmuştur.

Bu kitap ağırlıklı olarak uygulamalı derslere yönelik hazırlanmış olsa da, kitabın uygulamalara başlanmadan önceki kuramsal derslerde de okunması yararlı olabilir. Özellikle, PDR hizmetlerinin okullarda örgütlenmesi ve yürütülmesi ile ilgili modellerin (American School Counselor Association, 2003, 2009; Gybers ve Henderson, 2001; Education Trust, Tarihsiz; Myrick, 1997) ele alındığı kuramsal derslerde ve grup rehberliği/yaratıcı drama etkinliklerinin öğretildiği derslerde yardımcı kaynak olarak okunabilir. Bu el kitabındaki uygulamalarda, Önsözde de değinildiği gibi, kapsamlı gelişimsel modeller içerinde en geliştirilmiş bir model olduğu için Amerikan Okul Psikolojik Danışmanlığı Derneği'nin (American School Counseling Association; ASCA) geliştirdiği **ASCA Ulusal Model** (ASCA, 2003, 2009) genel anlamda temel olarak alınmıştır. Kitapta önceki yılların uygulama öğrencilerinin örnek raporlarına bol miktarda yer verilmiş ve bu uygulama öğrencileri ASCA Ulusal Modele uygun uygulamalar yapmışlardır.

Gerek dersin amacına ulaşması gerekse de Türkiye genelinde standart (eşdeğerlik) uygulamaların yapılması bakımından uygulama öğrencilerine sağlanması gereken olanaklardan (Dye ve Borders, 1990; Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs [CACREP], 2001, 2008; Doğan, 2001; Nelson ve Johnson, 1999; Özyürek, 2010b, 2010c; Özyürek, Çam ve Kılıç-Atıcı, 2007; Page, Pietrzak ve Sutton, 2001; Pérusse, Goodnough ve Noël, 2001; Roberts ve Borders, 1994; Somody, Henderson, Cook ve Zambrano, 2008) da söz etmek gerekmektedir. Bir okul psikolojik danışmanının okulda yaptığı uygulamaların birer beceri olarak kazanılması, bu dersin ve bu kitabın ana hedefidir. Bu hedefi

gerçekleştirmek için öğrencilere gereken olanakları sağlamak gerekmektedir. Uygulama öğrencilerine sağlanabilen olanaklar üniversite ve üniversitenin bulunduğu ilin olanaklarına göre olacaktır. Ne yazık ki, ülkemizde bu bakımdan büyük bir farklılık vardır (Özyürek, 2009).

Uygulamalarda bir standardın sağlanması gerekli olduğu için okul psikolojik danışmanlığı uygulamalarıyla ilgili bu derslerde grup süpervizyonu toplantılarına gereksinim duyulmaktadır. Süpervizörün okul psikolojik danışmanlığı uzmanlık dalında araştırmaları olan bir öğretim üyesi olması yararlı olabilir. **Süpervizyon toplantılarının yaklaşık 10 öğrenciden oluşması ve yaklaşık 3 ders saati sürmesi uygun olmaktadır.** Diğer durumlarda, hem uygulama öğrencileri hem de süpervizörler zorluklar yaşayabilirler. Çünkü paylaşılması gereken uygulama sayısı çok olduğu için uygulama öğrencilerinin belirli bir sayıyı geçmemesi gerekmektedir.

Okullardaki PDR uygulamalarıyla ilgili derslerin işlenmesinde üniversiteler arasında bir standart sağlanması bakımından çeşitli öneriler verilebilir. Ancak konu doğrudan okullarda uygulamalar yapacak öğrencileri ilgilendirmediğinden ve kapsamlı biçimde ele alınması gerektiği için *Uygulama Öğrencilerine Sağlanması Gereken Olanaklarla İlgili Öneriler* sadece bir liste halinde sıralanmış ve EK-2'de sunulmuştur. Özellikle psikolojik danışman eğitimcilerinin "counseling practicum – psikolojik danışma uygulaması" ile ilgili süpervizyon alanyazınından yararlanması, uygulama dersiyle ilgili bireysel ve grup süpervizyonu toplantılarını daha nitelikli kılmaktadır.

2. BÖLÜM

Eser Adı: "Cafe" *Sanatçı: Yüksel Hancıoğlu / 2009*

Ders Programı: Süpervizör ve Uygulama Öğrencileri için Seçenekli Bir Yol Haritası

Okullarda PDR uygulamalarıyla ilgili dersin ders programının oluşmasında ve bu kitabın hazırlanmasında Çukurova Üniversitesi ile Ege Üniversite'sinde kazanılan deneyimlerin yanı sıra birkaç makaleye hazırlanma süreci de yararlı olmuştur. Önsözde belirtilen bildirinin (Özyürek, Çam, Erkan, Z., Atıcı, Çeçen, ve Ortakale, 2001) yanı sıra, S. Çam ve M. Atıcı ile birlikte yazılmış olan iki makale (Atıcı, Özyürek ve Çam, 2006; Özyürek, ve arkadaşları, 2007) daha yayımlandı. Ardından da 2006 PDR mezunlarının okullardaki PDR uygulamalarını betimleyen bir araştırma projesi ile ilgili araştırma makaleleri (Özyürek, 2009, 2010b, 2010c) yayımlandı. Kuşkusuz, her bir yayın için yapılan kaynak taraması ve bulgular bu derste yapılması gereken uygulamaları geliştirdi. İlgili araştırmacıların planlayacağı yeni araştırma projeleri sayesinde, ayrıca üniversitelerimizdeki psikolojik danışman eğitimcilerimizin deneyimlerini paylaşmaları sonucunda bu konunun geliştirilmesine devam edilebilir.

Aşağıdaki ders programının ana hatları ve uygulama öğrencilerinin kazandığı yeterlikler (Tablo 2.1), 14 hafta süren bir yarıyıla göre her iki ders için de oluşturulmuş ve yapılacak uygulamalar ASCA Ulusal Modeldeki sistemlere uygun biçimde ifade edilmiştir. **Mesleki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulaması** dersi için bazı uygulamalar **Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Alan Çalışması** adındaki sekizinci dönemdeki derste yeniden yapılabilir. Ancak bu gereksiz bir tekrar şeklinde düşünülmemelidir. Geliştirilen becerilerin etkili biçimde kullanılması gerekmekte ve bu da tekrarla mümkün olmaktadır (Atıcı ve arkadaşları, 2006). Ayrıca, uygulama öğrencileri 6. dönemdeki derste deneyim kazandıktan sonra biraz daha ileri düzeyde kabul edilebilecek uygulamaları 8. dönemdeki derste yapabilirler. Bu, 8. dönemde yapılması önerilen daha ileri becerilerin neler olduğu Tablo 2.1'de belirtilmiştir.

Tablo 2.1 Mesleki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulaması ile Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Alan Çalışması dersleri için ASCA Ulusal Modelin sistemlerine göre yapılan uygulamalar ve uygulama öğrencilerinin kazandığı yeterlikler

Temel oluşturma sistemi ile ilgili uygulamalar Okulda en az bir tane büyük grup (8 ila 12 arasında öğrenci) belirlemek ve bu gruptaki öğrenciler için yapılan gereksinim analizinin sonuçlarını açıklayan grafikleri oluşturma ve bir bulgu paragrafı yazma. Bu analiz doğrultusunda eğitsel, kariyer ve kişisel-sosyal alanlarla ilgili grup rehberliği etkinlikleri için yeterlikler belirleme (*8. dönemde yapılabilir*). **Uygulama öğrencilerinin kazandığı yeterlikler:** Gereksinim analizi yapmayı ve bir okulun PDR programının hazırlanmasıyla ilgili temel bilgileri nasıl edineceğini öğrenme, Yeterlik ifadesi hazırlamayı öğrenme.
Hizmet sunum sistemi ile ilgili uygulamalar –Etkinlikler, görüşmeler ve konferanslar Büyük grup rehberliği formatıyla yapılan on iki etkinlik uygulamasıyla ilgili eğitsel, kariyer ve kişisel-sosyal alanlara ait 3 tane eylem planı (*8. dönemde yapılabilir*). Büyük grup rehberliği formatına uygun oturumların uygulanması. Sınıf rehberliği formatına uygun oturumların uygulanması. Bireysel rehberlik formatına uygun görüşmelerin uygulanması. Veli Konferansı (*8. dönemde yapılabilir*). Veli görüşmesi (*8. dönemde yapılabilir*). Öğrenci konferansı. **Uygulama öğrencilerinin kazandığı yeterlikler:** Eğitsel, kariyer ve kişisel-sosyal gelişim alanlarındaki, alanyazında bulunan program ve etkinlikleri taramayı ve uygulamayı öğrenme. Sınıf yönetimi becerileri geliştirme. Üç gelişim alanına uygun psiko-eğitim programı geliştirmeyi öğrenme. Bireysel rehberlik görüşmesi yapmayı öğrenme. Veli görüşmesi yapmayı öğrenme. Okul konferansı hazırlama ve uygulamayı öğrenme.

Hizmet sunum sistemi ile ilgili uygulamalar – Bireyi Tanıma Teknikleri

Test-dışı tekniklerle yapılan uygulamalar.

Otobiyografi.

Sosyometri.

"Kimdir bu?"

Problem tarama listesi.

Başarısızlık nedenleri anketi.

"Kime göre ben neyim?"

En az bir psikolojik testle yapılan uygulama (*8. dönemde yapılabilir*).

Uygulama öğrencilerinin kazandığı yeterlikler:

Test-dışı teknikleri hazırlamayı, yönerge hazırlayıp uygulamayı ve değerlendirmeyi öğrenme.

Psikolojik test seçmeyi, yönerge hazırlayıp uygulamayı ve değerlendirmeyi öğrenme.

Yönetim sistemi ile ilgili uygulamalar

Uygulama yapılan okula uygun olacak şekilde, yıllık okul PDR programı için bir felsefe ve inanç ifadesiyle, okuldaki psikolojik danışmanların misyonlarına ilişkin bir ifade yazma (*8. dönemde yapılabilir*).

Okulun rehberlik hizmetleri yürütme kurulunun kararlarının bir fotokopisini temin etme ve bu kararlarla ilgili uygulama öğrencisinin görüşü (*8. dönemde yapılabilir*).

Rehberlik hizmetleri yürütme kurulundaki üyelerle yapılan görüşme (*8. dönemde yapılabilir*).

Uygulama yapılan okulda çalışan psikolojik danışmanın okuldaki kriz durumuyla ilgili öğrenilen deneyimlerini grup süpervizyonunda paylaşma (*8. dönemde yapılabilir*).

ASCA Ulusal Model'e göre okul yıllık PDR programı geliştirme (*8. dönemde yapılabilir*).

Uygulama okulunun yıllık çerçeve programının fotokopisini temin etme ve bu çerçeve programla ilgili uygulama öğrencisinin görüşü (*8. dönemde yapılabilir*).

Uygulama öğrencilerinin kazandığı yeterlikler: ASCA Ulusal Modele göre okul yıllık PDR programı geliştirmeyi ve okulda varolan durumla karşılaştırma yapmayı öğrenme.
Hesap verme sistemi ile ilgili uygulamalar Uygulanan psiko-eğitim programları ya da ünitelere ilişkin program değerlendirme anketlerinin geliştirilmesi. Okulda uygulaması tamamlanmış büyük grup rehberliği, sınıf rehberliği ve bireysel rehberlik görüşmeleriyle ilgili bir tane sonuç raporu hazırlama. Okul yöneticileri, ilgili öğretmen ve psikolojik danışmanlarına brifing sunma (*8. dönemde yapılabilir*). **Uygulama öğrencilerinin kazandığı yeterlikler:** Program değerlendirme anketlerinin nasıl geliştirileceğini öğrenme. Sonuç raporu hazırlamayı öğrenme. Brifing hazırlama ve sunmayı öğrenme.
Gözlem ve geribildirimler Uygulama öğrencisi olan arkadaşların büyük grup rehberliği ve/ya da sınıf rehberliği uygulamalarını gözlemleme ve geribildirim verme. Okuldaki psikolojik danışmanın uygulama öğrencilerinin büyük grup rehberliği ve/ya da sınıf rehberliği uygulamalarını gözlemesi ve değerlendirmesi. **Uygulama öğrencilerinin kazandığı yeterlikler:** Etkinlik yürütme ve sınıf yönetimi becerilerini geliştirme.

NOT: Bu her iki ders kapsamında uygulama öğrencilerinin rehberlik araştırma merkezlerine gözlem ve görüşme amacıyla gitmeleri de sağlanabilir. Yine bunun için de resmi izin alınabilir ve her bir uygulama öğrencisi sırayla, üç yarım gün rehberlik araştırma merkezlerine gidebilir. Yapılan gözlem ve görüşmelerde, rehberlik araştırma merkezlerindeki test uygulamaları izlenebilir ve kurum çalışanlarından işleyişle ilgili bilgi edinebilir.